

ÖĞRETMENLERİN SINIFTA KULLANDIĞI SÖZEL DİL ÜZERİNE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF STUDENTS' OPINIONS ON THE SPOKEN LANGUAGE USED BY TEACHERS IN CLASSROOMS

İ. Seçkin AYDIN¹

Özet

En temel iletişim aracı olarak dil, toplumsal bir yapı içerisinde şekillenerek anlam kazanır. Birey, ailesinden ve çevresinden kazandığı dili okul aracılığıyla geliştirir. Eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olan öğretmen-öğrenci ilişkileri aynı zamanda sınıf içi iletişimin de en önemli iki ögesidir. Bu araştırmanın amacı, sınıf ortamında öğretmen tarafından gerçekleştirilen sözel üretimin öğrenci tarafından nasıl karşılandığını saptamaktır. Araştırma nitel araştırmaya bağlı olarak durum çalışması desenine göre yapılmıştır. Araştırma, İzmir Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı okulların 5. sınıflarında öğrenim gören 57 erkek, 45 kız toplam 102 katılımcı öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara “Öğretmeniniz size ne gibi sözler söylediğinde derse karşı ilginiz artıyor?” ve “Öğretmeniniz size ne gibi sözler söylediğinde derse karşı ilginiz azalıyor?” biçiminde sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan verilen sorulara yazarak yanıt vermeleri istenmiştir. Bu araştırmadan çıkan sonuçlar, öğretmenlerin sınıfta kullandığı dilin öğrencilerde olumlu ve olumsuz yanlarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Dil kullanımı, motivasyon, sözlü iletişim, öğretmen, öğrenci.

Abstract

Language, the basic way of communication, becomes meaningful by shaping up in society. Language acquisition and development of a person start in the family and progress naturally until the school period. Vital to education process, the relationship between teachers and students is the most important element for in-class communication. The purpose of this study is to determine how verbal messages by teachers in classroom environment are met by students. This research was carried out dependent on qualitative research within the boundaries of case study. A total of 102 participants, 57 male and 45 female students, who are 5th grade students at primary schools in İzmir took part in this research. The participants were asked these questions: “Which words of your teacher draw your attention?” and “Which words of your teacher distract you?” The participants were asked for written answers. The outcomes of this research disclose that the language used by teachers in the classroom have positive and negative effects on students.

Key Words: Using Language, motivation, oral communication, teacher, student.

1. Giriş

Dil, toplumsal bir yapı içerisinde şekillenerek anlam kazanır. Bu yapılar, günlük yaşamdan mesleki yaşama kadar farklı bağlam ve amaçlar çerçevesinde değer kazanır. Böylece günlük dil, eğitim dili, hukuk dili, ekonomi dili, tıp dili vb. değişkeler ortaya çıkar. Her bir değişke kendi içinde yeni bir dil kabul edilir. Çünkü dil, o değişkeyi kullanan bireyler arasındaki ortak bir uzlaşmayı meydana getirir. Buna bağlı olarak eğitimde kullanılan dil de belli bir amaç için bir araya gelen öğretmen ve öğrencileri aynı bağlama taşıyan değişke, bir diğer söyleyişle, dil türü olarak karşımıza çıkar. Eğitimde kullanılan dil, başta dil öğretimi olmak üzere, eğitim ortamındaki

¹ Yrd.Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi , seckin.aydin@deu.edu.tr

birçok farklı alanda anlama ve anlatmayı gerçekleştirmek üzere kullanılır. Dil kullanımının motivasyon, kaygı, tutum vb. değişkenlerle birlikte sınıf içi iletişimi etkilediği göz önünde bulundurulduğunda, öğretimin etkililiği için dil olgusunun da göz önünde bulundurulması zorunluluk taşır.

2. Öğretmen- Öğrenci İletişimi

Sınıf ortamında belli eğitsel kazanımlara ulaşmak amacıyla öğretmen ve öğrenciler arasında yapılan ileti alışverişine sınıf içi iletişim denebilir. Öğrencinin sınıfta kendini ifade edebilmesinde, okula yönelik olumlu tutum geliştirmesinde, akademik başarısında ve psiko-sosyal gelişiminde sınıf içi iletişim oldukça etkilidir. Sınıf içi iletişim sözel ve sözel olmayan olayları ve durumları kapsar. Sözel bir etkileşimde öğrenme, söylenen sözcüklere öğrencilerin verdikleri anlamlarla ilişkili olup her öğrencinin kişisel deneyimlerinin bir yansıması olarak gerçekleşmektedir. Diğer yandan sözcüklerin sesletimindeki şiddet, vurgu, ton ve hız da anlamayı etkileyen başlıca etmenler arasında yer alır. Öte yandan öğretmenin sınıfta kullandığı övgü, sevgi, onaylama, önemseme, uyarı, hakaret vb. sözleri de öğrenme ortamına doğrudan etki eder. Dolayısıyla sınıf içinde kullanılan dil, birçok etmeden oluşarak iletişime dönüşür.

Öğretmenlerin sınıfta kullandığı cesaretlendirici ve sınırlandırıcı dilin öğrenciler üzerinde etki yarattığı söylenebilir (Stone, 1993). Öğretmen tarafından tercih edilen dil, çocukların sınıftaki katılımını ve derse yönelik ilgisini etkiler. İlgiyi artırmak için dersin içeriğini çeşitli öğretim yöntem, teknik ve materyalleri kullanarak vermeye çalışır. Öğrenciler de içeriğe yönelik tepkiler verir.

Sınıf içi iletişimi etkileyen ögeler, sınıf içi etmenler (öğretmen, öğrenci) ve sınıf dışı etmenler (aile, arkadaş grupları, medya vb.) olarak ikiye ayrılabilir (Bayraktutan, 2008: 26-29). Sınıf içi iletişim öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci arasında gerçekleşir (Durmaz, 2007: 20). Bu nedenle sınıf içi iletişimin en önemli iki ögesi öğretmen ve öğrencidir. Sınıf içi iletişimde öğretmen, kaynak pozisyonunda olduğu için iletişimi başlatan kişidir. Aynı zamanda iletişim sürecinin etkili bir şekilde devam etmesinden sorumludur. Bununla birlikte olumlu öğretmen-öğrenci iletişimi, öğrencinin okula ve derse olumlu tepkiler vermesini sağlar.

Öğretmen-öğrenci ilişkileri eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır (West, 1994: 109). Öğretmen sınıfa girdiği andan itibaren iletişim süreci başlamış olur. Bu nedenle sınıfa gülümseyerek girmeli ve içten bir ses tonu ile öğrencileri selamlamalıdır (Bangir, 1997: 40). Selimhocaoglu'na (2004: 5) göre etkili bir iletişim için öğretmen bulunması gereken üç temel beceri vardır:

- Açık ve saydam olma becerisi
- Konuşma ve aktarma becerileri
- Alma ve dinleme becerileri

Sever (1998: 52), iletişimin gerçekleşmesi için alıcı ile kaynak arasında ortak bir yaşantı alanı olması gerektiğini belirtir. Öğretmen, öğrencilerle etkili bir iletişim kurmak istiyorsa ortak yaşantı alanını göz önünde bulundurmalıdır. Öğretmen ve öğrencinin değer yargıları, yaşam biçimleri, geldikleri sosyo-kültürel ortamlar benzerse daha kolay ve sağlıklı iletişim kurulabilir.

Böyle bir benzerlik söz konusu değilse bile öğretmen empati yardımıyla öğrencinin yaşantı alanını anlayabilir. Bunun için öğrencisini iyi tanıması gerekir (Bayraktutan, 2008: 25).

Etkili bir sınıf içi iletişim için öğretmenin öğrencilere (alıcılara) aktardığı iletinin açık ve anlaşılır olması gerekmektedir (Durmaz, 2007: 21). Bunun için öğretmen etkili, doğru ve güzel konuşmalıdır. Telaffuz, vurgulama, ses tonu, nefes alma gibi hususlara dikkat etmelidir (Kurudayıoğlu, 2003: 291). Ne çok alçak ne de çok yüksek tonda konuşmalıdır (Bangir, 1997: 55). Öğrencinin dikkatinin dağılmasını engellemek adına verdiği mesajın içeriğine göre ses tonunu düşürüp artırmalıdır. Göğüs ve diyafram nefesi alıp nefesini kuracağı cümleye göre ayarlamalıdır (Sever, 1998: 56). Ancak öğrenciler ailelerinde ya da buldukları çevrelerde yeterince doğru ve güzel konuşma örnekleri duyamayabilir. Bu nedenle öğretmenlere, özellikle Türkçe öğretmenlerine büyük görev düşmektedir (Kurudayıoğlu, 2003: 294).

Etkili iletişimin önemli ögesi dönüttür (geri bildirim). Öğrenciler öğretmenlerinden aldıkları geri bildirimlere göre tepki verirler. Dönüt, iletişimin devamı ve olumlu yönde ilerlemesi için son derece önemlidir. Olumlu geri bildirim öğrencide olumlu davranış değişikliğini sağlar, öğrenciyi güdüler, derse katılımı artırır ve etkili bir iletişim kurulmasını sağlar. Olumsuz geri bildirimlerin ise öğrenci tarafından ceza olarak algılandığı görülmüştür (Durmaz, 2007: 32-33). Bu nedenle öğretmen öğrencinin olumsuz davranışlarını eleştirirken yapıcı eleştirilerde bulunmalıdır. Yapıcı eleştirilerde bulunmak öğrencilerin yaratıcılığının ve özgüveninin gelişmesine katkıda bulunur (Bangir, 1997: 45). Olumsuz davranışlarla ilgili görüş bildirirken dikkat edilmesi gereken bir husus da ‘ben dili’ kullanmaktır. Öğretmenin, öğrencinin olumsuz davranışından ötürü onu suçlamaktan ve davranışının ne kadar yanlış olduğunu söylemektense o davranışın kendisine ne hissettirdiğini söylemesi öğrencinin duygusal gelişimi açısından daha doğrudur. Örneğin öğretmen yüksek sesle konuşan bir öğrencisine ‘Dikkatim dağılıyor. Böyle olunca da gerginleşiyorum.’ ifadesini kullanırsa ben dili kullanmış olur. Böylece öğrenci verilmek istenen uyarı mesajını incinmeden almış olur (Kuzu, 2003). Öğrencilerin doğru davranışlarına zamanında olumlu pekiştireçler vermek de onların psiko-sosyal gelişimini olumlu yönde etkiler (Bangir, 1997: 44).

İletişim çift yönlü bir eylemdir. Bu nedenle öğretmenin sadece iyi bir konuşucu olması yetmez. Aynı zamanda iyi bir dinleyici de olmalıdır. Öğretmen aktif bir dinleyici olmalıdır. Öğrenciye onaylayıcı sözel ifadelerle, soru sorarak ya da beden dili ile onu anladığını hissettirmelidir (Selimhocaoğlu, 2004: 4). Öğrencinin sözünü kesmemeli (Durmaz, 2007: 30), sorduğu sorunun yanıtı için yeteri kadar beklemelidir (Bangir, 1997: 55). Böylece öğrenci öğretmen tarafından kendini kabul edilmiş hisseder. Saygın bir kişi olduğunu düşünür ve özgüveni gelişir (Durmaz, 2007: 30).

Öğretmen iletişim sürecinin tamamında öğrenciyle empati kurmalıdır. Empati, bir kimseyi daha iyi anlayabilmek için onun kişiliğinde kendi kişiliğini görme yeteneğidir. Öğretmen bu yetiyi kullanıp iletişim sürecinde öğrencinin beklentilerinin farkında olmalı, onun nasıl hissettiğini anlamaya çalışmalıdır. Öğrenciye hoşgörüsüyle yaklaşmalı, onu yargılamamalıdır (Durmaz, 2007: 30-31).

Sınıf içi iletişimin bağlamı eğitim-öğretim ortamı, diğer bir deyişle sınıftır. Fakat öğrenciler sınıf dışında da birbirleriyle, çevreleriyle ve öğretmenleriyle iletişim hâlinindedirler. Bu da sınıf içi iletişimi etkilemektedir. Sınıf içi iletişimi etkileyen sınıf dışı etmenler; okul, yakın çevre ve uzak çevredir. Öğretmenlerin sözlü kontrol stratejilerinin sınıf içinde seçici kullanımı, öğrencilerin

öğretmen yakınlık algıları ile etkili öğrenmenin dolaylı olarak ilişkili olduğunu göstermiştir (Plax vd., 1986: 43).

Yapılan çalışmalarda öğrenme, yakınlık ve motivasyon arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Söz konusu yakınlığın öğrenmeyi artıran motivasyonu değiştirdiği görülmüştür (Christophel, 1990: 323).

Bu araştırmanın amacı, sınıf ortamında öğretmen tarafından gerçekleştirilen sözel üretimin öğrenci tarafından nasıl karşılandığını saptamaktır. Araştırmada, konunun sınırlılığına bağlı olarak sözel iletişim üzerinde durulmuştur. Buna bağlı olarak çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin sınıf içinde ürettiği hangi sözel eylemler öğrencilerin derse olan ilgisini artırmaktadır?
2. Öğretmenlerin sınıf içinde ürettiği hangi sözel eylemler öğrencilerin derse olan ilgisini azaltmaktadır?

3. Yöntem

Bu araştırma nitel araştırmaya bağlı olarak durum çalışması desenine göre yapılmıştır. Araştırma İzmir Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı okulların 5. sınıflarında öğrenim gören 57 erkek, 45 kız toplam 102 katılımcı öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara “Öğretmeniniz size ne gibi sözler söylediğinde derse karşı ilginiz artıyor?” ve “Öğretmeniniz size ne gibi sözler söylediğinde derse karşı ilginiz azalıyor?” biçiminde sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan verilen sorulara yazarak yanıt vermeleri istenmiştir. Ardından doküman incelemesi yapılmıştır. Toplanan veriler, öncelikle kodlanmış, ardından belli kategoriler altında toplanarak içerik analizi yapılmıştır. Kategorilerin oluşturulmasında ve kodlama işleminde araştırmacı dışında 1 Sınıf Yönetimi, 1 Dilbilim ve 1 Türkçe Eğitimi alanından 3 akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda gerçekleşen kodlama işleminde analizin güvenilirlik ortalaması % 93 bulunmuştur. Elde edilen veriler, belli kategoriler altında toplanırken yüzde (%) ve frekans (*f*) değerleriyle sunulmuş, ayrıca her kategoriyle ilgili katılımcıların verdiği yanıtlardan örnekler sunulmuştur.

4. Bulgular

Bu bölümde, katılımcıların verdiği yanıtlar, kategoriler altında yüzde ve frekanslarına göre verilmiştir. 1. Tablo'da öğrencilerin “Öğretmeniniz size ne gibi sözler söylediğinde derse karşı ilginiz artıyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar sunulmuştur.

1. Tablo: İlgiyi Artıran Sözlere İlişkin Tablo

Kategoriler	f	%
Övgü	97	95
Onaylama	33	32
Uyarı	41	40
Sevgi	9	9
Soru	3	3
Hikâye Okuma	5	5
Ad Söyleme	6	6
İlginç Bilgiler	6	6
Destekleyici Söylem	13	13

1. Tablo'ya bakıldığında öğrencilerin övgüye dayalı sözlerden olumlu yönde etkilendikleri ve derslere ilgilerinin arttığı görülmektedir. Ayrıca uyarı ve onaylayıcı sözlerin de öğrencileri derse yönelik teşvik edici unsur olarak kabul ettikleri saptanmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlarda derse ilgiyi artıran en düşük orana sahip sözler ise soruya dayalı sözlerle öğretmen tarafından okunan hikâyelerde görülmektedir.

1. Kategori: Övgü

Öğrenciler tarafından “Aferin”, “Çok çalışkansın”, ”Çok zekisin” gibi övücü sözcelerin öğrencilerin derse güdülenmesinde etkili olduğu ifade edilmiştir.

Örnekler:

Çok çalışkansın; yapıkların çok iyi olmuş (Ö10).

Aferin, harika olmuş (Ö21).

Öğretmenim bana çok başarılısın dediğinde o derse daha dikkatli dinliyorum (Ö48).

Öğretmenim, çok güzel dinliyorsun dediğinde derse ilgim artıyor (Ö87).

2. Kategori: Onaylama

Bu kategori altında toplanan düşünceler öğrencilerin derse katılımında öğretmen tarafından onaylanmanın kendilerini derse karşı güdülediğini ifade etmektedir. Özellikle “Evet”, “Harika”, “Doğru” vb. sözcüklerin onaylayıcı türden ifadeler oldukları görülmektedir.

Örnekler:

Doğru söyledin (Ö8).

Evet, çok doğru (Ö31).

Doğru cevap (Ö54).

Tamam, güzel olmuş (Ö94).

3. Kategori: Uyarı

Bu kategoriler, öğrencilerin daha çok başarılarını arttırıcı söylemde bulunan öğretmenlerin sözlerine dayanmaktadır. Uyarı, kimi durumlarda olumlu etki yaratabilirken kimi durumlarda olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Örnekler:

Öğretmenim, beni dikkatli dinleyin, dediğinde o derse daha dikkatli dinlerim (Ö11).

Büyüyünce cahil olmak yerine iş sahibi olun (Ö19).
Ailenizin emeklerini boşa çıkarmayın (Ö39).
Böyle devam etmelisin (Ö98).

4. Kategori: Sevgi

Bu kategoride öğretmenlerin, öğrencilerine yönelik ürettikleri sevgi sözcüklerinin onları etkilediği ifade edilmiştir.

Örnekler:

Sizi oğlum gibi seviyorum (Ö10).

Öğretmenim, sizi seviyorum, dediğinde derse daha çok katılıyorum (Ö24).

Çok şekersin (Ö61).

İyi ki sizin gibi öğrencilerim var (Ö45).

5. Kategori: Soru

Bu gruptaki öğrenciler, öğretmenlerin soru sorduğunda derse olan ilginin arttığını ifade etmişlerdir. Kategorideki üç öğrenci de konuya ilişkin sorulan soruların kendilerini güdülediğini ifade etmişlerdir.

Örnek:

Öğretmenim bana soru sorduğunda dikkatim artıyor (Ö27).

6. Kategori: Hikâye Okuma

Öğretmenler tarafından okunan hikâye, masal gibi metin türlerinin öğrencilerin dikkatini arttırdığı ifade edilmiştir.

Örnekler:

Öğretmenim hikâye okurken dikkatli dinliyorum (Ö26).

Öğretmenim masal okurken dikkatim artıyor (Ö29).

7. Kategori: Ad Söyleme

Bu kategoride yer alan altı öğrenci, öğretmen tarafından adları söylendiğinde derse olan ilgilerinin arttığını ve dersi daha çok sevdiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin öğretmen tarafından önemsenme, değer verme gibi durumları ortaya çıkarmaktadır.

Örnekler:

Öğretmenim adımlı söylediğinde o dersi daha dikkatli dinliyorum (Ö24).

8. Kategori: İlginç Bilgiler

Düşüncelerini belirten altı öğrenci bilmedikleri, kendilerine ilginç gelen bir konu hakkında bilgi verildiğinde o derse daha fazla güdülendiklerini dile getirmişlerdir.

Örnekler:

Öğretmenim bana ilginç gelen bir bilgi verdiğinde o dersi daha çok seviyorum (Ö56).

Daha önce bilmediğim bir konu anlatıldığında dikkatli dinliyorum (Ö87).

9. Kategori: Destekleyici Söylem

Bu kategoride yer alan ifadeler çoğunlukla öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaran sözlerden oluşmaktadır.

Örnekler:

Aferin, ilerde bir meslek sahibi olabilirsin (Ö66).

Giderek daha iyi oluyorsun (Ö102).

2. Tablo'da öğrencilerin “Öğretmeniniz size ne gibi sözler söylediğinde derse karşı ilginiz azalıyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar sunulmuştur.

2. Tablo: İlgiyi Azaltan Sözlere İlişkin Tablo

Kategoriler	f	%
Öfkelenme	36	35
Olumsuz Uyarı	22	22
Hakaret	10	10
Suçlama	28	27
Reddetme	9	9
Emir	6	6

2. Tablo'ya bakıldığında öğrencilerin öfke ve suçlamaya dayalı sözlerden olumsuz yönde etkilendikleri ve derslere ilgilerinin azaldığı görülmektedir. Diğer yandan öğretmen tarafından üretilen emir cümleleriyle reddeden cümlelerin en düşük orana sahip olumsuz sözler olduğu saptanmıştır.

1. Kategori: Öfkelenme

Bu kategoride yer alan öğrenciler, öğretmenlerin bağırarak ve öfkeli konuşmalarından olumsuz etkilendiklerini, derse olan ilgilerinin azaldığını belirtmişlerdir. Özellikle sesin şiddetine bağlı olarak öğretmenlerinden korktuklarını ve o derse karşı ilgilerinin azaldığını ifade etmişlerdir.

Örnekler:

Öğretmenim kızarak konuştuğunda derse olan ilgim azalıyor (Ö33).

Öğretmenim bana bağırdığında dersi sevmiyorum (Ö75).

Öğretmenim yüksek sesle konuşunca korkuyorum (Ö102).

2. Kategori: Olumsuz Uyarı

Bu bölümde öğrenciler tarafından öğretmenin olumsuz uyarıları karşısında derse yönelik ilgilerinin azaldığı belirtilmiştir.

Örnekler:

Böyle gidersen notun düşük gelecek (Ö1).

Çok çalışmalısın (Ö22).

Derse daha fazla katılmalısın (Ö81).

Bu şekilde bir yere varamazsın (Ö90).

3. Kategori: Hakaret

Bu kategoride öğrenciler öğretmenler tarafından belirtilen ve olumsuz güdüleyen örnekler sunmuşlardır. Özellikle aşağılayıcı cümleler kullanmanın öğrencilerin ilgisini azalttığı ifade edilmiştir.

Örnekler:

Ot geldin, ot gidiyorsun (Ö12).

Nane (Ö37)!

4. Kategori: Suçlama

Öğrenciler öğretmenlerinin suçlayıcı konuşmalar yapmasının kendilerinde olumsuz etki yarattığını belirtmişlerdir. Bu suçlama ifadeleri uyarıdan çok öğrencilerin yetersizliğine gönderme yapmaktadır.

Örnekler:

Ödevini neden yapmadın (Ö4)?

Çok kötü! Evde hiç ders çalışmıyorsun (Ö6).

Sorumsuz (Ö34)!

Çok yaramazsın (Ö97)!

5. Kategori: Reddetme

Öğrencilerin yaptığı etkinlikleri reddeden, yetersiz gören veya yanlış bulan söylemler onlarda başka bir olumsuz güdüleme ortaya çıkarmaktadır.

Örnekler:

Cevap yanlış (Ö7).

Olmamış, yazın kötü (Ö11).

Hiç güzel okumuyorsun (Ö68).

Ödevin kötü olmuş (Ö96).

6. Kategori: Emir

Öğretmen sınıfta otoriteyi temsil eder. Dolayısıyla bu temsil emir cümleleriyle ifade edildiğinde öğrenci açısından yanlış görülür. Kuşkusuz öğretmen, öğrencilerine yönelik istek cümleleri oluşturabilir. Ancak öğrenci tarafından bunun nasıl algılandığı da önemlidir.

Örnekler:

Çalış (Ö20)!

Sen böyle devam et (ironik söylem) (Ö30)!

Kapa çeneni (Ö55)!

Dikkatli dinle (Ö93)!

5. Sonuç

Dil içinde ya da dil öğretiminde, dilin işlevleri genellikle davranış kategorileri biçiminde algılanır: rica etmek, özür dilemek, şikâyet etmek bir şeyi ya da kendisini savunmak, vd. Bir dilin ya da sözcenin işlevi o sözcenin yapısı incelenerek belirlenemez. Önemli olan dilin işlevsel

olarak kullanılması, dil ile bir şey yapılması ya da sizi dinleyenleri etkileyerek onların bir eylemde bulunmalarını sağlamaktır (Kılıç, 2002: 31). Buna bağlı olarak konuşmacının ve dinleyicinin niyetleri (Austin, 1962; Searle, 2000) dile anlam ve değer kazandırır.

Bir öğretmen için en önemli konulardan biri öğrenci motivasyonudur. İsteksiz öğrenciler, muhtemelen kötü bir çalışma yaparlar ya da hiç ödev yapmazlar. Daha az öğrenirler ve genellikle sorumluluk bilinçleri düşük olup rahatsız edici davranışlar sergilerler. Motivasyonu yüksek öğrenciler muhtemelen kaliteli iş yaparlar, iyi öğrenirler ve sorumlu davranırlar. Ödül ve cezaya dayalı dışsal motivasyon ya da öğrencilerin içinde var olan doğal dürtülere dayalı içsel motivasyon olmak üzere öğretmenler iki yolla öğrencileri motive edebilirler (Erwin, 2003: 19). Bir yetişkinin övgüsü çocuklara verilen mesajlarda önemli bir kazandırır. Bu durum sınıfta öğrencinin derse katılımında ve öğrenmeyi kolaylaştırmada avantajlı bir durum yaratır (Bani, 2011: 64).

Bu araştırmadan çıkan sonuçlar, öğretmenlerin sınıfta kullandığı dilin öğrencilerde olumlu ve olumsuz yanlarını ortaya koymaktadır. İlk olarak sınıfta kullanılan övgü, onaylama, uyarı vb. Sözel eylemlerin öğrencilerde motivasyonu artırıcı bir unsur olarak görüldüğünü göstermektedir. İkinci olarak öfke, olumsuz uyarı, suçlama vb. sözel eylemlerin ise motivasyonu kaybeden bir unsur olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bütün eğitimciler motivasyonla ilgilenirler. Öğretmenler sınıf içinde öğrencilerini motive etmek için her zaman çaba gösterirler (Robenstine, 1997: 300). Dolayısıyla elde edilen sonuçlar, motivasyon bağlamında önemli bir yere sahiptir.

Öğrencilerin kimi yıkıcı davranışları nedeniyle öğrenmeye olumlu yönde etki edecek bir sınıf ortamı yaratmak zor olabilir (Dhaem, 2012: 29). Aynı şekilde öğretmenin sınıf içi sözel ve sözel olmayan davranışları da yıkıcı etkiler bırakır. West'in (1994: 109) yaptığı araştırmanın bulgularına göre olumlu iletişimi “öğrenciyi tanıma, öğretmenin yardımı ve aktivite yoluyla eğlenme”; olumsuz deneyimleri ise “utanma, yersiz disiplin, gerçek dışı beklenti, istenmeyen saldırganlık ve uygunsuz şefkat” oluşturmaktadır. Mazer'in (2013: 86) yaptığı araştırmada ise öğretmenin yakınlığı ve netliği ile öğrencinin duyuşsal ve bilişsel ilgi katılımı arasında olumlu ilişki olduğu görülmüştür. Yine Pogue ve arkadaşlarının (2006: 331) yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre öğrenciler, uzak ve deneyimsiz öğretmenlere göre yakın ve güvenilir öğretmenlerle daha etkili öğrenme ve motivasyon yaşantısı geçirmektedirler. Reeve ve arkadaşlarının (2004: 147) yaptığı çalışmada da öğretmen desteğinin olduğu sınıflarda öğrenci katılımının daha fazla gerçekleştiğini görülmüştür. Dobransky ve Frymier (2004: 211) tarafından yapılan başka bir araştırmada, öğrencilerin yüksek düzeyde samimiyet, güven ve ortak kontrol sergileyen öğretmenlerden öğrenmenin daha fazla gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

İletişim ortamında üretilen sözcelerin öğrenciler arasında yarattığı duygusal etki göz önünde bulundurulduğunda öğretmenden beklenen yalnızca bilgi aktarıcılığı değil; aynı zamanda olumlayıcı bir bağlam oluşturmaktır. Bu yüzden öğretmen yeterliklerinin değerlendirilmesinde alan bilgisi dışında iletişim becerilerinin de önemi üzerinde durulmalıdır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, öğretmen-öğrenci iletişimini sözel boyutta ortaya koymasından dolayı önemli sayılabilir. Ayrıca, elde edilen bulgu ve sonuçlar, iletişim bağlamındaki diğer araştırmalara kaynaklık edebilir.

KAYNAKLAR

- Austin, J. L. (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford University Press.
- Bangir, G. (1997). *Sınıf İçi İletişime İlişkin Öğretmen Öğrenci Davranışları Görüşleri Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Bani, M. (2011). The use and frequency of verbal and non-verbal praise in nurture groups. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 16(1), 47-67.
- Bayraktutan, Ş. (2008). *İlköğretim Okullarında Sınıf İçi İletişimin Öğrenci Okul Başarısına Etkisi (İstanbul İli Kartal İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Christophel, D. M. (1990). The relationships among teacher immediacy behaviors, student motivation, and learning. *Communication Education*, 39(4), 323-340.
- Dhaem, J. (2012). Responding to minor misbehavior through verbal and nonverbal responses. *Beyond Behavior*, 21(3), p29-34.
- Dobransky, N. D. ve Frymier, A. B. (2004). Developing teacher - student relationships through out of class communication. *Communication Quarterly*, 52(3), 211-223.
- Durmaz, S. (2007). *Öğretmenlerin Sınıf İçi İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- Erwin, J. C. (2003). Giving students what they need. *Educational Leadership*, 61(1), 19-23.
- Karatekin, K., Kuş, Z. ve Sönmez, Ö. F. (2012). İlköğretim öğrencilerinin iletişim becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 7(3), 1696-1708.
- Kılıç, V. (2002). *Dilin İşlevleri ve İletişim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M. (2003, Bahar). *Konuşma Eğitimi ve Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler*. TÜBAR, XIII. (Son erişim: 14.12.2012 tarihinde <http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/pdf/2003BAHAR/22mehmet%20kuruday.287.309.pdf> adresinden alınmıştır.)
- Kuzu, T.S. (2003). Eğitim-öğretim ortamında etkili sözel iletişim. *Milli Eğitim Dergisi*, 158.
- Mazer, J. P. (2013). Associations among teacher communication behaviors, student interest, and engagement: A validity test. *Communication Education*, 62(1), 86-96.
- Plax, T. G., Kearney, P., McCroskey, J. C. ve Richmond, V. P. (1986). Power in the classroom VI: Verbal control strategies, nonverbal immediacy and affective learning. *Communication Education*, 35(1), 43-55.
- Pogue, L. L. ve AhYun, K. (2006). The effect of teacher nonverbal immediacy and credibility on student motivation and affective learning. *Communication Education*, 55(3), 331-344.
- Reeve, J., Jang, H., Carrell, D., Jeon, S. ve Barch, J. (2004). Enhancing students' engagement by increasing teachers' autonomy support. *Motivation and emotion*, 28(2), 147-169.
- Robenstine, C. (1997). Can teachers motivate students?. In *The Educational Forum* Vol. 61, No. 4, pp. 300-306. Taylor & Francis Group.
- Saraç, C. (2006). Sözlü iletişim becerileri açısından türk dili ve edebiyatı eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 34.
- Searle, J. R. (2000). *Söz Edimleri* (Çev. R. Levent Aysever). Ankara: Ayraç Yayınevi.

- Selimbocaoğlu, A. (2004, Temmuz). *İletişim ve sınıf içi iletişimin önemi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Sever, S. (1998). Dil ve iletişim (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1. (Son Erişim: 02.01.2013 tarihinde <http://dergiler.ankara.edu.tr/search.php> adresinden alınmıştır.)
- Stone, J. (1993). Ceregiver and teacher language-responsive restrictive? *Young Children*, 48(4), 12-18.
- West, R. (1994). Teacher-student communication: A descriptive typology of students' interpersonal experiences with teachers. *Communication Reports*, 7(2), 109-118.

EXTENDED SUMMARY

1. Introduction

Language, the basic way of communication, becomes meaningful by shaping up in society. Language acquisition and development of a person start in the family and progress naturally until the school period. But one may not be able to come across good samples of speech during the development process. Beginning from school, providing an environment with accurate language use becomes a duty for teachers, especially for those who teach Turkish as the primary language.

The message trade between the teacher and the students in order to reach certain educational attainments in classroom environment may be called in-class communication. Vital to education process, the relationship between teachers and students is the most important element for in-class communication. Herein, in-class communication involves verbal and non-verbal events and conditions. In-class communication occurs between teachers and students, as well as among students (Durmaz, 2007: 20). Encouraging and restrictive language by the teacher has an impact on students (Stone, 1993). This research lays emphasis on verbal communication within the boundaries of the topic. The language utilized by the teacher has an influence on students' participation and interest in the lesson. In order to attract learners' attention, the class should be lectured by using different methods and materials. And learners react to the content accordingly. The context of in-class communication is the education environment, in another saying the classroom. But learners stay in touch with teachers, with surroundings and among themselves out of the classroom, too. And this effects in-class communication. Out-of-class factors which have effects on in-class communication are school, immediate surroundings and distant surroundings. It is better for the emotional development of learners when teachers express how they feel against misbehaviors of learners, instead of accusing them. For example "I'm losing attention and getting nervous." is a sample of 'I' language, which delivers the warning message without hurting learners' feelings (Kuzu, 2003).

The purpose of this study is to determine how verbal messages by teachers in classroom environment are met by students. Depending on this, answers for the questions below were sought:

- I. Which verbal actions by teachers in classroom environment draw students' attention to lessons?

- II. Which verbal actions by teachers in classroom environment divert students' attention away from lessons?

2. Method

This research was carried out dependent on qualitative research within the boundaries of case study. A total of 102 participants, 57 male and 45 female students, who are 5th grade students at primary schools in Izmir took part in this research. The participants were asked these questions: “Which words of your teacher draw your attention?” and “Which words of your teacher distract you?” The participants were asked for written answers. Then, document review was performed. Collected data were first coded, then content analysis was applied under certain categories. During the categorization and the coding process, opinions from three academicians, one from classroom management, one from linguistics and one from Turkish education, were considered, apart from the researcher. In the coding process in accordance with the opinions from the experts, an average of 93% analysis reliability was found. As categorizing, collected data were submitted with percentage (%) and frequency (*f*) values, as well as the samples of answers from the participants for each category.

3. Findings

Considering the answers for the question “Which words of your teacher draw your attention?” it was found that praise words attract their attention and affect them in a positive way. Besides, it was emphasized that warnings and approving words also encourage them to study. According to the answers by the participants, questions and stories read by teachers are the least effective way of attracting attention. Under the ‘Praise’ category, words like “Well done”, “You are very hardworking” and “You are very clever” are effective in attracting students’ attention. Thoughts under the ‘Approval’ category show that approving words by teachers encourage students to study. Words like “Yes”, “Great” and “Correct” are among the approving words. The ‘Warning’ category carries words from those teachers who warn their students so that they could be more successful. Most of the time, warnings have positive effects but sometimes they have negative effects, too. The ‘Love’ category shows that love words from teachers have positive impacts on students. Under the ‘Question’ category, students state that questions from teacher draw their attention to lessons. All of the three students from this category express that the questions about the subject motivate them more. Under the “Reading stories” category, it is expressed that texts like stories read by teacher motivate students. The six students in the “Calling names” category state that when teachers call their name, it attracts their attention and they like the lessons more. This is a sign of their wish to see teachers care for them and appreciate them. The six students in the ‘Did you know?’ category state that when they are given information about a subject that they didn’t know, they get highly motivated. Lastly, the ‘Supporting words’ category is consisted of words that aim to discover abilities of students. Considering the answers for the question “Which words of your teacher distract you?” it was found that anger and accusation words distract their attention and affect them in a negative way. On the other hand, imperative sentences and rejection words have the lowest rate of negative

effects. The students in the ‘Anger’ category state that angry words of teachers affect them in a negative way and divert their attention away from lessons. Depending on the strength of the voice, they have fear and prejudice for the lesson. The students in the ‘Negative warnings’ category state that negative warnings from teachers make them disinclined to participate in lessons. In the ‘Insult’ category, students cite unfavorable examples from teachers. Especially derogatory words distract them. The students in the ‘Accusation’ category state that accusing words by teachers have negative effects on students because these words point to their inadequacy rather than aiming for warning. According to the ‘Denial’ category, expressions that deny students’ activities, consider them inadequate and find them wrong have negative effects on students. Lastly, according to the ‘Orders’ category, teacher is the authority in the classroom. Hence, the authority with imperative sentences is misunderstood by students. Without a doubt, teachers may have request words with students. But it is important how those words are perceived by students.

4. Conclusion

The outcomes of this research disclose that the language used by teachers in the classroom have positive and negative effects on students. Considering the emotional effects of the statements by teachers uttered in the communication environment, teachers are not only expected to relay information, but also to create an affirmative context for students. Therefore, while evaluating teachers’ proficiency levels, communication skills should be taken into consideration, as well as field information. The outcomes of the research are important in terms of verbal communication between teachers and students. Moreover, collected findings and results could be resource for other researches on the subject of communication.